

STUDIE OVER DE TOEGANKELIJKHEID VAN KINDEROPVANGVOORZIENINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

SAMENVATTING

De Dienst Scholen en Studentenleven van perspective.brussels volgt de nood op aan kinderopvangplaatsen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In dat kader werd een studie uitgevoerd over de toegankelijkheid van kinderopvangvoorzieningen, in samenwerking met een consortium van onderzoekers van het BSI, de ULB en de UGent en ondersteund door een technisch begeleidingscomité¹ (na de lancering van een openbare aanbesteding).

In de studie werd gekozen voor een multidimensionale benadering van toegankelijkheid. Daarbij wordt gekeken naar de geografische, financiële, culturele en sociale dimensies, de praktische aspecten en de prioriteiten die worden gehanteerd bij registratie. Ook de vraag naar kinderopvang werd onderzocht, rekening houdend met de diversiteit ervan en met bijzondere aandacht voor eenoudergezinnen en werkzoekenden. Tot slot heeft de studie het gewestelijk aanbod op een globaal niveau geanalyseerd, met aandacht voor zowel Nederlandstalige als Franstalige kinderopvanglocaties.

De methodologie is voornamelijk kwantitatief en gebaseerd op twee soorten gegevens:

- gegevens die werden verstrekt door de instanties die instaan voor de erkenning van de voorzieningen in kwestie
- gegevens die werden verzameld via een online enquête bij de voorzieningen zelf

De eerste set gegevens is exhaustief maar beperkt in termen van informatie over toegankelijkheid. De tweede set van gegevens verschaft meer gedetailleerde informatie terzake, maar bestrijkt slechts ongeveer 40% van de voorzieningen in het Brussels Gewest. Dit deelnamepercentage toont de moeilijkheden aan die gepaard gaan met het verzamelen van gegevens bij deze voorzieningen en de aanzienlijke personele middelen die nodig zijn binnen het onderzoeksteam om hoge responspercentages te halen.

De potentiële vraag naar kinderopvangplaatsen, gedefinieerd als kinderen in de relevante leeftijdsgroep, is niet gelijkmatig gespreid over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ze is vooral geconcentreerd in het noorden en het westen van het gewest, in het bijzonder in de eerste stedelijke kroon, en in mindere mate in het oosten van de tweede stedelijke kroon. Deze gebieden worden ook gekenmerkt door een hoger aandeel eenoudergezinnen en huishoudens met een werkzoekende. Deze groepen, die over het algemeen een lager inkomen hebben, dragen waarschijnlijk bij tot de vraag naar financieel toegankelijke

---

¹ Bestaat uit vertegenwoordigers van (in alfabetische volgorde) : Iriscare, Kinderopvang in Brussel, Observatoire de l'enfant, ONE, Opgroeien -Kind & Gezin, VGC.

kinderopvangfaciliteiten met verlengde en flexibele uren, hetzij om hun beroepsactiviteit te behouden, hetzij om werk te zoeken.

Het rapport stelt de geografische en financiële toegankelijkheid van de kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vast aan de hand van twee dubbel begrensde gravitatiemodellen. Het eerste 'eenvoudige' model gaat ervan uit dat alle kinderen in het Gewest dezelfde toegang hebben tot deze voorzieningen. Het toont sterke spanningen in het westen en noorden van het Brussels Gewest, waar het aanbod lager is dan de vraag. Omgekeerd bevinden de best bediende gebieden zich ten oosten van de eerste stedelijke kroon.

Een tweede 'complex' gravitatiemodel houdt rekening met een verschillende mate van toegang afhankelijk van het inkomensniveau, de taalgroep en de gemeente waar het huishouden woont. Deze toegang is lager voor huishoudens met een modaal of laag inkomen, maar ook voor huishoudens die het Nederlands niet beheersen. Ze verschillen ook per gemeente. De gebieden waar de spanning tussen vraag en aanbod het grootst is, bevinden zich in het westen en noorden van het Gewest, waar de tweede kroon gekenmerkt wordt door lange afstanden en lage of middelhoge toegangsniveaus, en de eerste kroon gekenmerkt wordt door kleinere, zelfs korte afstanden, maar ook door lagere toegangsniveaus.

Deze resultaten werden gebruikt om een typologie van opvangvoorzieningen te construeren met zes subgroepen, die variëren naargelang het publiek dat ze potentieel opvangen en de manier waarop de prijs wordt bepaald.

Deze typologie werd vervolgens aangevuld met een analyse van de antwoorden op de enquête, waardoor andere aspecten van financiële toegankelijkheid, praktische toegankelijkheid, sociale en culturele toegankelijkheid en beheer van de prioriteiten bij aanmelding kon worden gedocumenteerd. Dit onderzoek toont aan dat, voor een zelfde tarieftype, het niveau van toegankelijkheid van de kinderopvangstructuren omgekeerd evenredig is met het toegangsniveau van de kinderen dat ze potentieel onthalen en evenredig met het aandeel kinderen dat in een eenoudergezin leeft of in een gezin met een ouder op zoek naar werk. Hoe kwetsbaarder de populatie die de voorziening potentieel opvangt, hoe meer ze praktijken ontwikkelt die de toegankelijkheid bevorderen. Deze vaststelling mag echter de grote tekortkomingen van de kinderopvang in de regio niet verhullen. Enerzijds blijft ze ontoereikend, vooral in het noorden en het westen van de eerste stedelijke kroon, en Anderzijds bemoeilijken de doorgaans toegepaste openingsuren de toegang voor ouders met atypische werkuren.

Op basis van deze algemene diagnose van de toegankelijkheid van de kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen we enkele algemene conclusies doen die als basis dienen voor de aanbevelingen.

Ten eerste toont de studie het belang aan van een algemene beschouwing van het gewestelijk aanbod van kinderopvangplaatsen, door rekening te houden met zowel Franstalige als Nederlandstalige initiatieven. Het onderzoeksteam beveelt aan om een regelmatige monitoring van dit type uit te voeren door gegevens over Franstalige, Nederlandstalige en tweetalige kinderopvangvoorzieningen samen te brengen.

Wat het totale aanbod betreft, voldoet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met 20.500 beschikbare plaatsen aan de Barcelona-norm, namelijk een dekkingsgraad van 45,8%. Als er enkel rekening wordt gehouden met het aantal kinderen tussen 3 maanden en 2,5 jaar, wat geschat wordt op 33 614, bedraagt de dekkingsgraad zelfs 61%. Om kinderopvang een effectief recht te maken voor elk huishouden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dan zou de globale dekkingsgraad op 80% moeten gebracht worden. Dit betekent dat er tussen de 7.000 en 10.000 plaatsen moeten worden ontwikkeld, afhankelijk van het

feit of de potentiële vraag wordt beschouwd als alle kinderen jonger dan drie jaar of alleen die tussen drie maanden en tweeënhalf jaar.

Ten derde benadrukt de studie de sterke geografische ongelijkheid op het vlak van kinderopvangplaatsen binnen het Brussels Gewest. Het onderzoek wijst op grote spanningen in het westen en het noorden van het Gewest, waar het aanbod bijzonder ontoereikend is in verhouding tot de vraag, die over het algemeen groter is dan in het oosten. Er zou dus voorrang moeten gaan naar het creëren van plaatsen in het westen van Brussel, in het bijzonder in de eerste kroon.

Deze geografische ongelijkheden, die verband houden met de verdeling van vraag en aanbod over het grondgebied, worden in de eerste plaats versterkt door de tarifiering. Het onderzoek heeft aangetoond dat kinderopvanglocaties met inkomensafhankelijke tarieven financieel het meest toegankelijk zijn. De creatie van inkomensafhankelijke plaatsen moet dus prioritair worden gestimuleerd om de toegang voor de hele Brusselse bevolking te verbeteren en in het bijzonder voor gezinnen met een laag of gemiddeld inkomen, vooral in het westen en het noorden van het Gewest, waar de vraag het grootst is.

Deze ongelijkheden worden nog versterkt door de opdeling van voorzieningen tussen gemeenten en gemeenschappen. Er kunnen ook sterke ongelijkheden worden vastgesteld tussen kinderen die dicht bij elkaar wonen, maar in twee verschillende gemeenten.

Tot slot werd specifiek gekeken naar de toegankelijkheid van de kinderopvang in het Brussels Gewest voor eenoudergezinnen en/of werkzoekende gezinnen. Uit de studie blijkt dat in Brussel het aantal beschikbare plaatsen met verlengde opvanguren bedroevend laag is. Er moeten dus meer plaatsen komen die uren aanbieden die beter aangepast zijn aan ouders met atypische werktijden of alleenstaande ouders. Deze plaatsen zouden opnieuw prioritair in het westen, noorden en centrum van het Gewest moeten worden ingericht.

Er zou overal, en in het bijzonder in voorzieningen die potentieel de meest kwetsbare doelgroepen opvangen - mensen met een laag inkomen, alleenstaande ouders en werkzoekenden - een beheer voor de inschrijvingen moeten komen die rekening houdt met de specifieke behoeften van deze groepen.